

SCHEEPSBOUW

minder dan de helft daarvan: 1,8%. Beide soorten werk bijeengeteld, werkten de werven eind '42 voor 89% in Duitse opdracht, begin '44 voor 92%. Natuurlijk waren al die opdrachten in het belang van de Duitse oorlogsproductie; immers, indien Nederlandse werven schepen bouwden die niet aan gevechtshandelingen konden deelnemen (koopvaardij-schepen, riviertankschepen, baggerschuiten, bergingsvaartuigen, sleepboten, kolenschepen en trawlers), dan stelden zij de Duitse werven in staat, meer oorlogschepen te produceren. De precieze verdeling tussen de civiele en de militaire opdrachten is ons niet bekend, maar wij durven wel stellen dat uit een oogpunt van militaire productie geen Nederlandse industriële sector in absolute en in relatieve zin zo belangrijk geweest is voor de Duitsers als de scheepsbouw.

Wij herinneren er aan dat er, zoals wij in hoofdstuk 4 van ons vierde deel uiteenzetten, twee werven waren: Wilton-Fijenoord (Rotterdam en Schiedam) en de werf 'Gusto' (Schiedam) die al enkele dagen na de capitulatie belangrijke orders voor de *Kriegsmarine* aanvaardden, zulks dus in een fase waarin niet alleen de Nederlandse autoriteiten in Den Haag maar ook de metaalindustriëlen als groep nog tegen elke wapenproductie voor de Duitsers gekant waren. Wilton-Fijenoord heeft zich onder leiding van zijn Duitse directeur, C. Teschmacher, in bijzondere mate voor de Duitsers ingespannen; de outillage van de onderneming werd belangrijk uitgebreid en het aantal arbeiders nam van bijna vierduizend tot bijna zesduizendvijfhonderd toe. Speciaal tevreden was de *Rüstungsinspektion* over de prestaties van de artilleriewerkplaats van Wilton-Fijenoord waar scheepsartillerie en lanceerinrichtingen voor *U-Boot*-torpedo's vervaardigd werden. '*Die Leistungen dieser Abteilung sind*', aldus het plaatsvervangend hoofd van de *Rüstungsinspektion* in de herfst van '42, '*vom Oberkommando der Kriegsmarine (Torpedowaffenbeschaffung) so hoch gewertet, dass man sogar die Entwicklung eines neuen U-Bootrohres dorthin gelegt hat.*'¹ Op deze werf deden zich gevallen voor waarbij de *Sicherheitspolizei* door de directie attent werd gemaakt op tegenwerkende arbeiders. Ook verhoogde die directie voortdurend het tempo waarin gewerkt moest worden. 'Er is', aldus de bedrijfs-leider van de afdeling machinebouw,

'zelfs materiaal dat niet aanwezig was, 'zwart' gekocht om de aflevering te bespoedigen . . . Bij luchtalarm nam de directie een zeer onsympathieke houding aan. Omdat de schuilgelegenheid hoogst onvoldoende was, vluchtten de arbei-

¹ *Stellvertret. Inspekteur der Rüstungsinspektion in den Niederlanden: 'Erfahrungen über die Rüstungswirtschaft in den Niederlanden'* (2 okt. 1942), p. 4.